

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUD IN 2021

Gerrian Tacoma

In 2021 heeft onze vogelwerkgroep voor het derde achtereenvolgende jaar een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in een deel van het Beekbergerwoud. Dit telplot is ca. 40 ha. groot en ligt in het voor publiek toegankelijke deel (figuur 1).

Van 1993 t/m 2018 hadden we een groter telplot in het Beekbergerwoud. Dit gedeelte van ca. 50 hectare ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg. Aangezien de begaanbaarheid aan de oostkant van het gebied in de loop der jaren steeds slechter geworden is door verruiging, hebben we in 2018 besloten om te stoppen met dat plot en voor 2019 een nieuw BMP-plot aan te melden bij Sovon. Dit plot heeft als voordeel dat we gebruik kunnen maken van de wandelpaden. We gaan wel af en toe van het pad af om het hele gebied te kunnen bereiken, maar we hoeven minder vaak door de ruigte te lopen dan in het oude plot.

figuur 1 Kaart van het telplot

Ontwikkelingen in het gebied

Het Beekbergerwoud wordt wel beschouwd als het laatste oerbos dat Nederland heeft gekend. In de negentiende eeuw was het nog een uitgestrekt elzenbroekbos van 150 hectare dat bij Klarenbeek tussen de IJssel en de Veluwe lag. In de periode 1870-1871 werd het Beekbergerwoud na drooglegging volledig gekapt.

Na de ontginning is het voormalige Beekbergerwoud meer dan een eeuw lang vooral een weidegebied geweest. In de negentiger jaren van de vorige eeuw heeft Natuurmonumenten aan de westzijde van de A50 een uitgestrekt gebied verworven. Hier werd in de winter van 2006/2007 gestart met de eerste fase van een groot project om iets van de oude glorie van het Beekbergerwoud te herstellen. Rond 2013 is een vervolg op deze maatregelen uitgevoerd. Hierdoor bood een groot deel van het gebied aanvankelijk een vrij troosteloze aanblik. Dit duurde maar kort; al binnen enkele jaren was er niets meer te zien van de kaalslag. Jonge elzen zijn massaal opgekomen waardoor het gebied op sommige plekken al aardig doet denken aan het ondoordringbare woud uit de oude verhalen.

Voor een deel van de in 2006 aangelegde vlondersporen was een paar jaar geleden het eind van de levensduur bereikt. Door kapotte planken werd het betreden steeds lastiger en nam het risico op struikelpartijen toe. Omdat vervanging niet op korte termijn gerealiseerd kon worden, heeft Natuurmonumenten deze paden in 2020 ter voorkoming van ongelukken afgesloten voor publiek. Naar verwachting zullen de paden in januari 2022 weer opengesteld worden.

Werkwijze BMP

Vanwege COVID-19 hebben we in 2021 een maximum gesteld aan het aantal tellers dat het veld in ging. Dit hield in dat we alle telrondes met drie personen deden, wat een plezierige groepsgrootte is en al een hele verbetering ten opzichte van 2020. In dat jaar is noodgedwongen een van de telrondes door slechts één persoon gedaan. COVID-19 heeft ons dan ook niet echt in de weg gezeten, maar de toestand van de vlondersporen des te meer. In de loop van het telseizoen werd een steeds groter deel van het gebied ontoegankelijk, wat waarschijnlijk zijn weerslag heeft gehad op de kwaliteit van de telling. In de onbereikbare delen hebben we ongetwijfeld vogels gemist.

Tellers waren dit jaar: Bert Peters, Gerrit de Jong, Harm Schoten, Joop Weijn, Mariet Corstiaensen, Paul Schyns en Gerrian Tacoma.

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen drie mensen een ronde door het gebied en legden territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten vast. In de meeste gevallen gebeurde dit via de Avimap-app, alleen tijdens de tweede telronde is vanwege dreigende lichten besloten de papieren veldkaart te gebruiken. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltsende mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels. Bij gebruik van de Avimap-app is de tijdrovende klus van het overzetten van de waarnemingen van de veldkaart naar soortkaarten niet meer nodig. Na afloop van de telling kunnen de waarnemingen heel eenvoudig worden geupload naar de website van Sovon.

Er zijn zeven telrondes gelopen, waarvan één keer met de start om 8:00 uur. De overige bezoeken startten een half uur voor zonsopkomst. In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

Tabel 1 Bezoekdata en –tijden

datum	tijd (aantal minuten)
28-mrt	6:53 – 9:05 (132)
11-apr	6:15 – 8:45 (150)
25-apr	5:49 – 8:13 (144)
9-mei	5:11 – 7:58 (167)
23-mei	7:59 – 10:29 (150)
06-jun	4:49 – 7:08 (139)
20-jun	4:42 – 7:24 (162)

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaai. De looproute startte om en om bij de parkeerplaats aan de Woudweg en de parkeerplaats aan de Traandijk om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn.

De waarnemingen werden op de website van Sovon automatisch geclusterd tot territoria. Na het clusteren hebben we alle territoria kritisch bekeken aan de hand van de criteria uit de BMP-handleiding van Sovon (Van Dijk, 2011) om eventuele invoerfouten er uit te halen.

Resultaten

Tijdens de vijfde telronde ondervonden de tellers wat hinder van een regenbui. De overige tellingen verliepen droog. De temperatuur varieerde van 2°C bij de start van de tweede telronde tot 16°C aan het eind van de zevende telronde. In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten waarvan in 2019 t/m 2021 een territorium kon worden vastgesteld. Hierin staat tevens tot welke ecologische groep(en) elke soort behoort en wat in 2021 de hoogste broedcode per soort was. Toelichting op de broedcodes staat in tabel 3.

Tabel 2 Overzicht van waargenomen broedvogels in het Beekbergerwoud in 2019 t/m 2021

jaar	2019	2020	2021	broedcode	ecogroep(en)
dodaars	1	2	-		watervogels
grauwe gans	-	1	1	3	watervogels
grote Canadese gans	-	1	-		watervogels
wilde eend	1	-	1	3	watervogels
buizerd	1	-	-		bosvogels
waterral	2	1	1	2	rietvogels
waterhoen	2	-	-		watervogels, rietvogels
meerkoet	2	3	2	12	watervogels
houtduif	9	9	9	3	bosvogels
koekoek	2	1	2	2	overige soorten
groene specht	1	1	1	2	bosrandvogels, bosvogels
grote bonte specht	3	3	4	2	bosvogels
kleine bonte specht	1	1	-		bosvogels
boerenzwaluw	1	-	-		vogels van erven en bebouwing
boompieper	2	3	2	2	bosrandvogels
witte kwikstaart	1	-	-		vogels van erven en bebouwing
winterkoning	28	32	30	2	struweelvogels
heggenmus	11	8	5	2	struweelvogels
roodborst	7	9	8	2	struweelvogels
roodborsttapuit	1	-	-		struweelvogels
merel	17	14	17	14	struweelvogels
zanglijster	10	8	11	2	struweelvogels
bosrietzanger	8	7	6	2	struweelvogels
kleine karekiet	3	4	3	2	rietvogels
spotvogel	5	4	7	2	struweelvogels
braamsluiper	-	-	1	2	struweelvogels
grasmus	16	13	17	2	struweelvogels
tuinfluiter	14	16	11	2	struweelvogels
zwartkop	26	36	26	2	struweelvogels

Tabel 2   **vervolg**

jaar	2019	2020	2021	broedcode	ecogroep(en)
tijftjaf	30	36	31	14	bosvogels
fitis	9	6	11	2	struweelvogels
staartmees	1	1	2	3	struweelvogels
pimpelmees	8	12	8	14	bosvogels
koolmees	16	14	12	3	bosvogels
boomklever	1	-	-		bosvogels
boomkruiper	8	6	6	2	bosvogels
gaai	1	1	3	2	bosvogels
zwarte kraai	1	2	3	3	bosrandvogels
spreeuw	2	1	6	13	bosvogels, vogels van erven en bebouwing
huismus	1	-	1	2	vogels van erven en bebouwing
vink	11	12	9	2	bosvogels
groenling	1	-	-		bosrandvogels
putter	-	1	1	2	bosrandvogels
goudvink	2	2	1	2	struweelvogels
geelgors	-	1	-		bosrandvogels
rietgors	7	4	3	3	rietvogels, struweelvogels
aantal soorten	41	36	35		
aantal broedparen	274	276	262		

Tabel 3   **Toelichting broedcodes**

code	toelichting
1	Volwassen individu in mogelijk broedbiotoop
2	Zingend of baltsend individu in geschikt broedbiotoop
3	Paar in geschikt broedbiotoop
12	Pas uitgevlogen nestblijvers, of uitgelopen donsjongen van nestvlieders
13	Bewoond nest (bezoek ouders)
14	Transport voedsel of ontlasting

watervogels

Er kon slechts van drie soorten, te weten grauwe gans, wilde eend en meerkoet, een territorium vastgesteld worden. Dodaars en Canadese gans zijn alleen buiten de datumgrenzen waargenomen en het waterhoen helemaal niet. Het is zeer waarschijnlijk dat er watervogels gemist zijn door de afgesloten vlonderpaden. Daarnaast wordt het zicht op de plassen door de begroeiing ook steeds slechter.

rietvogels

Aanwezige rietvogels waren net als in 2020 waterral, kleine karekiet en rietgors. Tijdens de eerste twee telrondes werden er twee waterrallen waargenomen en tijdens de derde één. Omdat de eerste twee telrondes buiten de datumgrenzen voor deze soort vielen, kon er maar één territorium vastgesteld worden.

struweelvogels

Bij de struweelvogels traden geen grote verschuivingen op, ze vormen nog steeds meest talrijke ecologische groep in het Beekbergerwoud. Er was één soort meer dan in 2020: de braamsluiper zat een paar weken overtuigend te zingen bij het huis aan de Traandijk. De roodborsttapuit is in 2021 niet waargenomen. De bosrietzanger werd voor het eerst waargenomen op 25 april, wat erg vroeg is voor deze soort. Deze waarneming telde dan ook niet mee voor het vaststellen van een territorium, maar tijdens latere telrondes hoorden we er voldoende voor het vaststellen van zes territoria. Op 23 mei, tijdens de telronde die pas om 8 uur startte, werden maar liefst zes zingende spotvogels gehoord. Vier weken later hoorde we er twee, waarvan één op een nieuwe plek, waarmee het aantal territoria op zeven kwam.

bosrandvogels

Van de boompieper werden twee territoria vast gesteld, één minder dan in 2020. Verder waren er territoria van groene specht, zwarte kraai en putter. De geelgors, die in 2020 voor het eerst aanwezig was, is dit jaar niet waargenomen.

bosvogels

Net als in 2020 is werd de buizerd wel een paar keer waargenomen, maar er waren onvoldoende waarnemingen voor het vaststellen van een territorium. De boomklever is alleen buiten het telplot gehoord. De kleine bonte specht, die in de voorgaande jaren wel een territorium had, ontbrak eveneens. De tiffjaf was het best vertegenwoordigd met 31 territoria.

vogels van erven en bebouwing

Bij het woonhuis aan Traandijk 18 hadden zeker vijf paartjes spreeuwen een nest onder de dakpannen. Daarnaast zagen we een nest in een boom vlakbij de Woudweg. De huismus had één territorium aan de Woudweg.

soorten van de Rode Lijst

In het Beekbergerwoud werden in 2021 drie soorten van de Rode Lijst vastgesteld, te weten koekoek, spotvogel en huismus. Het aantal territoria betrof respectievelijk twee, zeven en één.

wel waargenomen, geen territorium

Tijdens de telrondes werden acht soorten waargenomen die volgens de regels voor BMP niet als broedvogel konden aangemerkt. Dit waren dodaars, ooievaar, grote Canadese gans, sperwer, buizerd, wittte kwikstaart, koperwiek en ekster. Bij een deel van de soorten ging het om ongeldige waarnemingen, zoals een zichtwaarneming van een individu of paar zonder territorium- of nest-indicerend gedrag. Bij andere soorten waren er wel geldige waarnemingen, maar onvoldoende voor het vaststellen van een territorium.

Discussie

Ten opzichte van 2020 ontbraken er vier soorten, namelijk dodaars, grote Canadese gans, kleine bonte specht en geelgors. Zeven soorten ontbraken al voor het tweede jaar, te weten buizerd, waterhoen, boerenzwaluw, witte kwikstaart, roodborsttapuit, boomklever en groenling. Nieuw in dit plot was de braamsluiper. Van deze soort was in het vorige plot in 2016 voor het laatst een territorium vastgesteld. Drie jaar is een te korte periode voor het vaststellen van trends. Daar komt nog bij dat de afgelopen twee jaar door de gedeeltelijke afsluiting vanwege de kapotte vlonderpaden en de situatie rond COVID-19 niet representatief waren. We hopen dat we er in 2022 weer een volwaardig telseizoen van kunnen maken.

Gebruikte literatuur

- *Bijlsma RG 1997. Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7.*
- *Van Kleunen A, Foppen R & van Turnhout C 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria, Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*
- *Van Dijk AJ 2011. Handleiding Broedvogel Monitoring Project, Sovon Vogelonderzoek Nederland en CBS.*
- *NatuurCompendium 2003. CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek.*